

משוררים. שבו הציג עצמו הזרם החדש בניו־יורק בשנת 1920. ה"אינוויזיביסטים" – אינטרוספקטיביסטים היו בספרות־אידיש מהראשונים להתמודדות עם חוויות־הכרך, בכתיבת חלוצים להחדרת מיסטיזם ודימויים אורבאניסטיים לשירתה. הם הרחיבו את יריעותיה התימאטיות והצורניות של השירה היהודית. לפי הכלל ששום דבר אנושי אינו זר לה, אולם גדולתה ההיסטורית־ספרותית של קבוצת־האינוויזיביסטים בכך, שתוך הקונפונטאציה עם העולם הגדול, הוויתור והוויתוריות, הרבותו ובעיותיו – היא לחמה בהתבטלות יהודית. אדרבה: היא העלתה את היצירה בלשון יהודית למעלות גאווה. "האינוויזיביסטים" היו דווקא מעורים בלשון המדינה, בני־בית בתרבות הסביבה, כלומר הם לא נזקקו לאידיש מתוך איך ברירה, אולם הם הצהירו: "להיות משורר יהודי – זו דרגה גבוהה".

לנוכח מבול־הדמים שהציף את בית־ישראל במלחמה גברה אצל גלאטשטיין תחושת־יעוד של הפיסן היהודי. תא רואה מיליוני ידיים מתות שלוחות אליו, גוויות שלא באל לקבר ישראל, – והן מתחננות שלב הפיסן יהיה להן קבר־אחים.

בשירת גלאטשטיין מתבלט, כפי שאנו רואים ב"מכל עמלי", המוטיב של חשבון היהודי עם אלוהיו. בשיר אחד כאילו מכריז המשורר, כי תם החשבון: "התורה קיבלנו על הר סיני ובלובלין התורנו אותה. לא המתיים יהללוה". ואף־על־פי ש"כולנו מתנו בלובלין, אנו מתנערים ומתרוממים מאפר – ואז שוב כמו משתף המשורר בתחושת־הכרתו את הכוחות הקוסמיים־העליונים והוא קורא לאל האדיר, שנתפשט "על־פני שבעת הרקיעים ושבע יבשות", שהיה ל"אלוהי־עולם פלדי", אלוהים אוניברסאלי, כמוהו כבני־עמנו, – לחזור "אל ארץ קטנה" ולהיות כולו שלנו: "נהיה קרתנים – האלחמים ופיטנו – ואולי ייטב גם לשנינו..."

יצירתו של גלאטשטיין רחוקה בכלל ממוניזם והיא משופעת בהלכירות מגוונים. אולם אין ספק, כי את ה"סוף" העיקרי ב"מכל עמלי" מתורים אותם השירים שבהם מברעת הברית המחודשת של היהודי – עם עצמו.

יהושע א. גלבוע

ביום גנוב מליל *

— היא משוררת של צבעים, של קולות, כך בעצבונה, בתהייתה אחר מהות הקיום ("חיי אדם") וכך גם בבואה לתאר, תוך התפעלות מובנת, פריט של נוף, של צמיחה ("צבר", "פרי תת נר הלילה"). מבחינה זו – אין כאן קרש־צ'נדו של נושאים, של הרגשות – אלא דווקא של צבעים ("והפרי" / ואשכר גרגריו / תאוה לנוגס" – או: "בברק השמש הצועק / יצית פחילו / ויתייצב / בנרותיו / בפו הלוויה, / ועל פניו / נופלות גלימות הארגמן / דומה...") דבקות נופית זאת, המלאה חרדה לשלימות הבית, האדם, הילד – בה בשעה שהיא מביאה אותה להתבטאות אטית ושיגרית לעתים – כן, מביאה אותה לידי מיצוי מרוכז מלא אמת, וכשהיא כותבת:

רִיחַ פִּיחִים
עַל מַרְפָּסָי
וְכֵשׁ הַיְתוּחוֹת
בְּלִי תַפֵּף.

גם אם אין היא משוררת־של־דימוי – הנה תמונה לפנינו, עולם שלם.

ספרה הראשון של צביה כצנלסון – הישג הניכר הוא בכנותו, באמינותו.

משה ב.ש.

הנדהות עם הטבע, "להיות טבע" או, לפחות, פריט בתוכו ("היינו אבן בתרים"), מביאה אמר נה, תפילה, בקשות, תחנונות – כל זמן שטבע זה אינו הופך להיות מושא חקלאי פרואגרמטי, תכליתי.

צביה כצנלסון היא משוררת של טבע בדרך מה לכמה משוררים, חברי קיבוץ (יהושע רבינוביץ, לוי בן־אמיחי, נתן יונתן), שמכלול נור פיס, רחשי־נושים – אינם בשבילם אך ורק דבר שבעין – אלא יותר מכך, עניין שבלב, ומלבד זאת היא משוררת – ואינה משורר. תמוה? – לאו דווקא. כי הפריזמה שלה היא כולה נשית. גם קובלנותיה, טענותיה, – צער קתן חרישית. כמי שיודעת שלא תמיד תחסוף התשובה את הבקשה. רק לעתים רחוקות נפגם האיפוק – ועמו הופך השיר ל"גוף" פאתטי, בומבסטי – אם גם מלא כנות.

הַשִּׁיבוּ אֶת אֵל הַמְּאֻרָה,

הַשִּׁיבוּ לִי אֶת בֹּרָא רְבֹאוֹת כּוֹכָב.

בְּשִׁטֵּי שָׁמַי בְּזֶק אֵר רְמִיָּה

וְנָקוּ דָם בְּזִקְיָא.

צביה כצנלסון אינה משוררת אימאזיסטית

* שירים, צביה כצנלסון, הוצאת הקיבוץ המאוחד.